

VII. FOGALOMTÁR

Az alább felsorolt fogalmak nem pontos jogi definíciók, elsősorban a statisztikák megértését szolgálják. Céljuk, hogy komolyabb jogi előképzettség nélkül is értelmezhetővé váljanak a börtönstatisztikákban használt fogalmak.

SZERVEZETI ALAPFOGALMAK

Büntetés-végrehajtási Szervezet

A Büntetés-végrehajtási Szervezet végrehajtja a törvényileg meghatározott szabadság-elvonással járó szankciókat,⁴⁶ valamint a szabadultak utógondozásával, pártfogó felügyelettel kapcsolatos feladatokat. A Büntetés-végrehajtási Szervezet a Belügyminisztérium irányítása alatt álló, önálló, állami, fegyveres rendvédelmi szerv.

Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (BvOP)

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága a Büntetés-végrehajtási Szervezet középírányító szerve, élén a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka áll. A BvOP ellátja a büntetés-végrehajtási szervek felügyeletét, ellenőrzését és szakmai irányítását.

Büntetés-végrehajtás gazdasági társaságai

A büntetés-végrehajtás gazdasági társasága olyan 100% állami tulajdonú, kiemelkedő társadalmi és közbiztonsági érdeket szolgáló korlátolt felelősségű társaság, amelynek célja a fogvatartottak munkáltatása a rendelkezésre álló erőforrások hatékony kihasználásával, profitorientált módon - holding szervezetbe tagozottan.

Büntetés-végrehajtási intézet

A büntetés-végrehajtási intézet, köznyelvben *börtön*, a Büntetés-végrehajtási Szervezet egy olyan szervezeti egysége, melyben a szabadságvesztést ténylegesen végrehajtják. Az intézeteket funkciójuk szerint többféle módon lehet csoportosítani. Megkülönböztethető úgynevezett előzetes és letöltő intézet. Az előzetes vagy megyei intézetek elsődleges feladata az előzetes letartóztatás, míg a letöltő vagy országos intézeteké a bírói ítélet végrehajtása (az ítélet letöltése). Mindemellett megkülönböztethetünk más szakmailag speciális intézeteket, melyek női, fiatalkorú, vagy gyógykezelés alatt álló fogvatartottak elhelyezését szolgálják. Szakmai terminusban a büntetés-végrehajtási intézet használatos, a börtön ugyanis egy végrehajtási fokozat (lásd alább).

Fogház, börtön, fegyház

A szabadságvesztést a bíróság által meghatározott fokozatban kell végrehajtani, azaz fegyházban, börtönben vagy fogházban. A börtön tehát a köznyelvi használat

⁴⁶ Büntetések, intézkedések, büntetőeljárás kényszerintézkedések, szabálysértési elzárás.

mellett/ellenében nem egy intézet, hanem a büntetés végrehajtásának egy fokozata, amelyet a bírósági ítéletben határoznak meg. A fogház a legenyhébb, a fegyház a legszigorúbb végrehajtási fokozat. Az egyes fokozatok szigorúsága megnyilvánul a fogvatartottak eltérő életrendjében, az egyén felett gyakorolt intézményi kontroll mértékében, a megszerezhető kedvezmények körében stb. A büntetést lehetőleg az elítélt lakóhelyéhez legközelebb hajtják végre a Büntetés-végrehajtási Szervezet által kijelölt intézetben.

Büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő

A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő olyan hivatalos személy, aki a támogató és kontroll funkciók érvényesítésével végrehajtja a törvény alapján fennálló vagy elrendelt pártfogó felügyeletet, az igazságügyért felelős minisztérium, a törvényszék és a bv. szerv megkeresésére környezettanulmányt vagy pártfogó felügyelői szakértői véleményt készít a döntések megalapozásához, továbbá aktívan és hatékonyan részt vesz az elítéltek szabadulásra történő felkészítésében, valamint segítséget nyújt a szabadult elítéltek részére a társadalomba való visszailleszkedésükben. Funkcióját tekintve bűnmegelőzési szakember, akinek legfőbb célja a szabadulás előtt álló és szabadult elítéltek eredményes reintegrációja, ezáltal a visszaesési kockázatuk csökkentése.

FOGVATARTOTTI ALAPFOGALMAK

Fogvatartott

A büntetés-végrehajtási terminológiában a fogvatartott egy gyűjtőfogalom, mely a személyi szabadságában bármilyen okból vagy indokkal korlátozott, illetve attól megfosztott, büntetés-végrehajtási intézetben elhelyezett személyt jelent. Beletartoznak a fogvatartott kategóriába a jogerős bírósági ítélettel rendelkező elítéltek, az előzetesen letartóztatottak, a kényszergyógykezelték, az elzárást töltő személyek is.

Büntetőjogi elzárás

A büntetőjogi elzárás egy olyan, szabadságelvonással járó büntetőjogi szankció, amely főként azokkal az elkövetőkkel szemben alkalmazható, akikkel szemben szociális, gazdasági, családi vagy életkori viszonyaikra tekintettel más büntetés kiszabása az elkövetett cselekmény csekély súlyára tekintettel célszerűtlen, illetve az elzárás hatékonyabban szolgálhatja a speciális prevenciót. Tartama 5-90 (fiatalkorú esetén 3-30) napig terjedhet.

Előzetes, I. fokú ítéletig

Személyi szabadság bírói elvonásával járó kényszerintézkedés hatálya alatt álló terhelt (előzetesen letartóztatott) az első fokon eljáró bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig.

Előzetes, nem jogerősen elítélt

Személyi szabadság bírói elvonásával járó kényszerintézkedés hatálya alatt álló terhelt (előzetesen letartóztatott) a bíróság ítéletének jogerőre emelkedéséig.

Elzárás

Az elzárás szabadságelvonással járó büntetési forma, melyet elsősorban az olyan esetekben célszerű alkalmazni, amelyekben a büntetés célja rövid tartamú szabadságelvonással is elérhető. Szabálysértés, illetve bűncselekmény miatt is – a törvények által meghatározott esetekben – kiszabható büntetésfajta. Fajtái: büntetőjogi-, szabálysértési-, rendbíróság helyébe lépő elzárás, melyeket az erre jogszabályi rendelkezés alapján kijelölt bv. intézetekben lehet végrehajtani.

Fiatalkorú előzetes I. fokú ítéletig

Személyi szabadság bírói elvonásával járó kényszerintézkedés hatálya alatt álló - a bűncselekmény elkövetésekor a 18. életévét még be nem töltött - terhelt (előzetesen letartóztatott) az első fokon eljáró bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig.

Fiatalkorú előzetes, nem jogerősen elítélt

Személyi szabadság bírói elvonásával járó kényszerintézkedés hatálya alatt álló - a bűncselekmény elkövetésekor a 18. életévét még be nem töltött - terhelt (előzetesen letartóztatott) a bíróság ítéletének jogerőre emelkedéséig.

Reintegrációs őrizet

A szabadságvesztés és a felelős önálló életvezetés közötti kontraszt optimalizálását szolgálja, állami szervek által felügyelt határozott időtartamú kontroll alkalmazásával. Keretében – a túlzásfoltosság enyhítése, a szabadságelvonás csökkentése és a reintegrációs célok elérése érdekében – a kisebb súlyú bűncselekmények elkövetőinek lehetősége nyílik arra, hogy bírói döntés alapján elektronikus nyomkövető alkalmazásával büntetésük utolsó legfeljebb 10 hónapját vagy 1 évét otthonukban tölthessék.

Jogi jellegét tekintve atipikus házi őrizetet jelent.

Idegenrendészeti őrizet

A nem magyar állampolgárságú, harmadik országbeli állampolgárokkal szemben alkalmazható, a személyi szabadság korlátozásával járó rendészeti jellegű kényszerintézkedés, amely törvény alapján, és az erre feljogosított hatóság határozata alapján büntetés-végrehajtási intézetben is foganatosítható. Célja az érintett személyek biztonságos elhelyezése annak érdekében, hogy a velük szemben elrendelt eljárások lefolytathatók legyenek, és az eljárás alá vontak a hatóságok rendelkezésére álljanak. Az idegenrendészeti őrizet legfeljebb hetvenkét órára rendelhető el, amelyet az őrizet helye szerint illetékes helyi bíróság a harmadik országbeli állampolgár kitoloncolásáig vagy átadásáig, alkalmanként legfeljebb harminc nappal meghosszabbíthat.

Ideiglenes kényszergyógykezelés

Az ideiglenes kényszergyógykezelés a kóros elmeállapotú terhelt személyi szabadságának bírói elvonása a büntetőeljárás alatt (jogerős ítélet nélkül). Akkor van helye, ha a bíróság arra következtet, hogy a büntetőeljárás végén a terhelt kényszergyógykezelését kell majd elrendelni. A kóros elmeállapotú elkövető elkövetéskori beszámítási képességének hiánya esetén a bíróság a felelősség megállapítása nélkül intézkedéséként kényszergyógykezelést

rendel el személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény esetén, ha tartani kell attól, hogy az elkövető hasonló cselekményt fog elkövetni, feltéve, hogy büntethetősége esetén egyévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést kellene kiszabni. Az ideiglenes kényszergyógykezelést az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben kell végrehajtani.

Kényszergyógykezelés

Személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetőjének kényszergyógykezelését kell elrendelni, ha elmeműködésének kóros állapota miatt nem büntethető, és tartani kell attól, hogy hasonló cselekményt fog elkövetni, feltéve, hogy büntethetősége esetén egyévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést kellene kiszabni.

Büntetőjogi gyógyító jellegű kényszerintézkedés abban az esetben, ha a személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetője az elmeműködésének kóros állapota miatt nem büntethető. Elsődleges célja a gyógyítás.

Közérdekű munka átváltoztatása (fogház)

A büntető- vagy szabálysértési eljárásban kiszabott közérdekű munka esetében, amennyiben az érintett személy a számára meghatározott munkát önhibájából nem végzi el, a közérdekű munkát vagy annak hátralévő részét szabadságvesztésre kell átváltoztatni. Átváltoztatása esetén 4, illetve 6 óra munka felel meg egy napi elzárásnak.

Pénzbüntetés átváltoztatása (fogház)

Amennyiben az elítélt a pénzbüntetést nem fizeti meg, illetve részletfizetés engedélyezése esetén egyhavi részlet megfizetését elmulasztja, a pénzbüntetést vagy annak meg nem fizetett részét szabadságvesztésre kell átváltoztatni. A pénzbüntetés legkisebb mértéke harminc, legnagyobb mértéke ötszáznegyven napi tétel, egynapi tétel összegét legalább ezer, legfeljebb ötszázezer forintban kell meghatározni.

Átadás-átvételi letartóztatott

Európai elfogatóparancs vagy bűnügyi jogsegély alapján Magyarországról külföldi igazságszolgáltatásnak ideiglenesen vagy végleg átadásra kerülő terhelt.

Bv. átvételi letartóztatott

Európai elfogatóparancs vagy bűnügyi jogsegély alapján a magyar igazságszolgáltatásnak ideiglenesen vagy végleg átadott terhelt.

Visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő

Az az elítélt, akit korábban szándékos bűncselekmény miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, de szabadulása óta az újabb bűncselekmény elkövetéséig több mint három év telt el. Szintén ebbe a kategóriába tartozik a fogvatartott, ha korábbi vagy jelenlegi bűncselekménye, vagy mindkettő gondatlan elkövetés volt.

Különös visszaeső

Az a visszaeső, aki mindkét alkalommal ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekményt követ el.

Visszaeső

A szándékos bűncselekmény elkövetője, ha korábban szándékos bűncselekmény miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, és a büntetés kitöltésétől vagy végrehajthatósága megszűnésétől az újabb bűncselekmény elkövetéséig három év még nem telt el.

Többszörös visszaeső

Az, akit a szándékos bűncselekmény elkövetését megelőzően visszaesőként végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, és az utolsó büntetés kitöltésétől vagy végrehajthatósága megszűnésétől a szabadságvesztéssel fenyegetett újabb bűncselekmény elkövetéséig három év még nem telt el.

Erőszakos többszörös visszaeső

Az erőszakos többszörös visszaeső olyan többszörös visszaeső, aki mindhárom alkalommal személy elleni erőszakos bűncselekményt követett el.